

A photograph of a grassy hillside with scattered trees under a cloudy sky. The foreground is dominated by tall, green grasses and some small yellow flowers. A large, dark rock is visible in the lower right foreground. The hillside rises towards the background, dotted with several trees of varying sizes and species. The sky is bright and overcast.

Natura 2000-handleplan 2010-2015

Rødme Svinehaver

**Natura 2000-område nr. 241
Habitatområde H241**

December 2012

Kolofon

Titel	Natura 2000-handleplan, Rødme Svinehaver
Udgiver	Svendborg Kommune Svendborgvej 135 5762 Vester Skerninge www.svendborg.dk Naturstyrelsen Haraldsgade 53 2100 København Ø. www.nst.dk
Udgivelsesår	2012
Copyright	Svendborg Kommune og Naturstyrelsen
Tekst	Dorit Fruergaard, Svendborg Kommune Jens Skovager Østergaard, Naturstyrelsen
Kort	Allan Larsen, Svendborg Kommune
Forsidefoto	Svinehaverne (Dorit Fruergaard)
Resumé	Natura 2000-handleplanen for Rødme Svinehaver er en udmøntning af den statslige Natura 2000-plan, og beskriver hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret. I handleplanen er det angivet hvordan og hvornår Natura 2000-planens indsatsprogram gennemføres lokalt. Natura 2000 området har et areal på ca. 41 ha og udgør en del af Egebjerg Bakker. Den centrale del af Natura 2000 området består af Svinehaverne, der er et ca. 7 ha stort overdrev. I tilknytning til overdrevet ses mindre forekomster af naturtyperne næringsrig sø, hængesæk, rigkær, kalkoverdrev samt bøg på muld og elle- og askeskov. Forekomsterne af kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær udvides og sammenkædes om muligt, og det samlede areal af hver enkelt naturtype øges.
ISBN	978-87-88368-05-5

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	3
Baggrund	4
Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan for område nr. 241, Rødme Svinehaver.....	6
Mål for planperioden	8
Forventede metoder og forvaltningstiltag	9
Prioritering af den forventede forvaltningsindsats.....	11
Forventet effekt	12
Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag.....	14
Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere	15
Bilag 3: Kort med potentielle områder for ny habitatnatur.....	16
Bilag 4: Resumé af Naturstyrelsens drifts- og plejeplaner	17
Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.	18
Bilag 6: Miljøvurdering af handleplanen.....	21

Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-planen for område nr. 241, Rødme Svinehaver. Handleplanen gør rede for, hvordan Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført i første planperiode (2010-2015).

Handleplanen er udarbejdet af Svendborg Kommune og Naturstyrelsen.

Kommunen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område - bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer og arealer tilhørende Naturstyrelsen. Kommunen sikrer gennemførelse af sin del af handleplanens indsatser inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

Naturstyrelsen er offentlig lodsejer og gennemfører Natura 2000-planen direkte i styrelsens drifts- og plejeplan. Der er resumé af denne drifts- og plejeplan i bilag 4. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for Naturstyrelsens arealer kun i handleplanens bilag 2, der fordeler de forventede metoder og forvaltningstiltag mellem handleplanmyndigheder og offentlige lodsejere.

De økonomiske rammer for at gennemføre handleplanerne er fastlagt i Aftalen om Grøn Vækst, som folketinget vedtog den 16. juni 2009.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25/11/2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse nr. 1116 af 25/11/2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Krav til handleplanen

Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
 - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
 - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
 - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Handleplanen skal ikke omfatte en indsats for at forbedre vandkvaliteten i større søer og vandløb, da det sker gennem indsatsen i vandplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan for Natura 2000-område nr. 241, Rødme Svinehaver.

Områdebeskrivelse

Natura 2000 området har et areal på ca. 41 ha og udgør en del af Egebjerg Bakker, der er dannet som en randmoræne af Nordøstisen under den sidste istid. Den centrale del af Natura 2000 området består af Svinehaverne, der er et ca. 7 ha stort overdrev. Svinehaverne er et af de største og det bedst udviklede overdrev på Fyn. Der er tale om et biologisk og kulturhistorisk meget interessant område, som har været udnyttet til græsning igennem århundreder. På udskiftningskortet fra 1798 er området vist med lynsignatur, og det har før udskiftningen antagelig udgjort en del af et større fælles græsningsareal for den nærliggende landsby Rødme. Hovedparten af det øvrige areal består af permanent afgræsset agerjord, der er under udvikling mod overdrev.

Vigtigste naturværdier

Området er præget af Svinehaverne, der er et meget fint eksempel på et surt overdrev. Området har aldrig været opdyrket og er blevet udnyttet til afgræsning igennem mange år. Overalt ses store sten i jordoverfladen og tuer af gul engmyre. Vegetationen er særdeles artsrig med mange sjældne plantearter, da området tillige aldrig er tilført gødning. Blandt de meget sjældne arter kan nævnes guldblomme, som her har sit eneste voksested på Fyn. Desuden findes pæne bestande af flere arter af orkideer.

I tilknytning til overdrevet ses mindre forekomster af naturtyperne næringsrige sø, hængesæk, rigkær, kalkoverdrev samt bøg på muld og elle- og askeskov.

Trusler mod områdets naturværdier

Naturtyperne bøg på muld, elle- og askeskov, rigkær, kalkoverdrev samt to tredjedel af surt overdrev har en god-høj skov/naturtilstand, mens hængesæk og den resterende del af surt overdrev har moderat-ringe naturtilstand. Der er registreret flere trusler mod naturtyperne.

Der er sket en arealreduktion af Natura-2000 områdets overdrev og rigkær ved opdyrkning, tilplantning og tilgroning. Desuden er flere af de nuværende forekomster af naturtyperne påvirket af tilgroning med træer, buske og høje urter. Hængesæk og kildevæld er i beskedent omfang påvirket af dræning.

Næringsstofbelastning fra luften udgør en trussel mod naturtyperne, og en del af surt overdrev er desuden påvirket af den omgivende landbrugsdrift.

Målsætning

Målet er, at Natura 2000-området bliver et stort sammenhængende naturareal, der på de højtliggende arealer består af en mosaik af især surt overdrev og kalkoverdrev, mens de lavere liggende arealer indeholder hængesæk, rigkær, kildevæld og sø-naturtyper. Områdets lysåbne naturtyper og skovnaturtyper får en god-høj natur/skovtilstand, en hensigtsmæssig drift og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne. Svinehaverne beskyttes mod påvirkninger fra dyrkningen af den omgivende agerjord og udgør en spredningskilde for de karakteristiske plante- og dyrearter.

Forekomsterne af kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær udvides og sammenkædes om muligt, og det samlede areal af hver enkelt naturtype øges.

Indsats

Oversigt over de væsentligste indsatser til gennemførelse af denne plan:

Indsats	Stort omfang	Mindre omfang	Undersøges nærmere	Ikke anvendt
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Herunder bekæmpelse af invasive arter		X		
Forbedring af hydrologi F. eks. ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger		X		
Ekstensiv drift F. eks. indførsel eller opretholdelse af græsning, høslæt m.m.	X			
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet (f. eks. stenrev og skovnatur)		X		
Reducere forstyrrelser F. eks. færdsel og sejlads				X
Forbedring/sikring af levesteder F. eks. ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder				X

Indsatsen vil helt overvejende dreje sig om sikring af og/eller genindføre lysåbne forhold ved rydning af opvækst og ekstensiv drift og pleje af naturtyperne. Samtidig gennemføres en indsats, der sikrer en forbedret hydrologi, og der gennemføres en reduktion af tilførslen af næringsstoffer til naturtyperne herunder områdets forekomster af sønaturtyper.

Forekomsterne af kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær udvides og sammenkædes, hvor det naturmæssigt er muligt.

Der foretages en sikring af skovnaturtyper og konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen.

Endelig udføres en særlig indsats for truede naturtyper. Arealet med surt overdrev og rigkær øges med henholdsvis ca. 15 ha og i størrelsesordenen 1-3 ha. Arealet af kalkoverdrev øges om muligt.

Mål for planperioden

(Natura 2000-planens indsatsprogram)

Natura 2000-planens indsatsprogram indeholder bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 18 - 20 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag af indsatsprogrammet:

Naturtyper:

- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Skovnaturtyperne sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje eller udlægges i særlige tilfælde til urørt skov.
- Områder med hængesæk og kilder sikres den mest hensigtsmæssige hydrologi. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den mest hensigtsmæssige hydrologi.
- Forekomsterne af surt overdrev, kalkoverdrev og rigkær udvides og sammenkædes, hvor det naturmæssigt er muligt.
- Arealet med surt overdrev øges med ca. 15 ha og arealet med rigkær øges med i størrelsesordenen 1-3 ha. Arealet af kalkoverdrev øges om muligt.
- Habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.

Arter:

Der er ingen arter på udpegningsgrundlaget for Rødme Svinehaver.

Indsatser som forventes gennemført via anden lovgivning og planlægning

Husdyrgodkendelsesloven

Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen.

Fredning af den centrale del af Rødme Svinehaver

Den centrale del af Rødme Svinehaver er fredet ved en kendelse fra 1939. Kendelsen giver ikke fredningsmyndigheden plejeret.

Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål og dermed Natura 2000-planens indsatsprogram.

Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for Naturstyrelsens arealer, da Naturstyrelsen gennemfører Natura 2000-planen direkte i egne drifts- og plejeplaner. Et resumé af disse kan ses i bilag 4.

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

Naturtyper

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 3 grupper:

- Lysåbne naturtyper (i bilag 5 er en liste over naturtyperne)
- Skovnaturtyper (i bilag 5 er en liste over naturtyperne)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#).

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem ”Igangværende indsats” og ”Behov for ny indsats”, da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.

Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende indsats	Behov for ny indsats	Samlet indsats
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst	-	ca. 7 ha	ca. 7 ha
Forbedring af hydrologi	-	ca. 0,5 ha	ca. 0,5 ha
Græsning eller høslæt	ca. 8 ha	ca. 0,1 ha	ca. 8 ha
Skovnaturtyper:			
<i>Skov med fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	1,1 ha	1,1 ha
Urørt skov	-	-	-
Forbedring af hydrologi	-	-	-
<i>Skov uden fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	3,3 ha	3,3 ha
Urørt skov	-	-	-
Forbedring af hydrologi	-	ca. 3	ca. 3
Ny habitatnatur**:			
Udvidelser af naturtyper:			
- Surt overdrev	7-8 ha	-	7-8 ha
- Riggær	0,7 ha	-	0,7 ha
- Kalkoverdrev	-	Hvis muligt	Hvis muligt

* Omfatter ikke Naturstyrelsens arealer, da styrelsen gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4.

** I bilag 3 er der et kort, som viser potentielle områder for ny habitatnatur.

Særligt for lysåbne naturtyper:

Græsning og høslæt

Igangværende indsats dækker lysåbne naturtyper, der i dag plejes som del af MVJ-aftale eller naturforvaltningsaftale. Disse aftaler kan udløbe i planperioden. Aftalerne skal derfor gentegnes eller arealerne på anden måde sikres fortsat drift.

Ny habitatnatur

Der er udlagt ca. 7,6 ha til udvikling af surt overdrev. Der er en tidsubegrænset aftale på arealet som sikrer naturudviklingen. Der er indført græsning på ca. 0,7 ha lavtliggende arealer, der vil kunne udvikle sig til rigkær.

Særligt for skovnaturtyperne:

Igangværende indsats

Dækker skovarealer, der i hele planperioden er beskyttet ved skovlovsaftale, fredning eller lignende. I særlige tilfælde kan der være behov for en supplerende beskyttelsesindsats.

Bemærk: Træbevoksede moser, hvor vegetationen er opstået naturligt, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 eller skovlovens § 28. Det kan omfatte 91E0 elle- og askeskov. Sådanne arealer er ikke medtaget under ”Igangværende indsats” i tabel 1, selvom beskyttelsen kan være tilstrækkelig.

Behov for særlig indsats

Generelt skal der være en særlig beskyttelsesindsats af skovnatur, der er i høj tilstand. Det skal bidrage til at bevare de ekstraordinære naturværdier. Se nærmere i bilag 5 under ”Skovnaturtypebevarende drift og pleje”.

Arealerne for urørt skov og forbedring af hydrologi er bruttoarealer, hvor mulighederne for henholdsvis udlæg til urørt skov og forbedring af de hydrologiske forhold undersøges nærmere. Bruttoarealet for urørt skov er arealer i høj tilstand med bl.a. stor andel dødt ved, mens bruttoarealet for forbedret hydrologi er de mest tørre arealer med 91E0 elle- og askeskov, der har fungerende grøfter.

Reduktion af arealet med skovnaturtyper:

I forbindelse med udvidelser af den truede naturtype 7230 rigkær, kan der forekomme reduktioner i arealet med 91E0 elle- og askeskov.

Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter
2. Sikring af de små naturarealer
3. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede
4. Indsats for truede naturtyper og arter

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

Her beskrives de dele af indsatsprogrammet, som handleplanmyndighederne forventer at gennemføre med særligt fokus og tidligt i planperioden:

Prioriteringen af indsats for de lysåbne naturtyper og ikke fredskovspligtige skovbevoksede områder:

I første planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomaftalen for 2013 mellem regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000-indsats.

Kommunen vil generelt prioritere samarbejde med lodsejere, organisationer og foreninger omkring arbejdet med at realisere handleplanerne.

Kommunen vil prioritere indsatsen således:

- Det mest truede først
- Store/komplekse projekter, hvor planlægning og gennemførelse kan være tidskrævende, sættes i gang tidligt i planperioden.
- Let fremkommelige projekter gennemføres tidligt.
- Frivillighed hos lodsejerne.

Kommunen vil gennemføre pleje af de eksisterende naturtyper samt forbedre hydrologi i hængesæk tidligt i planperioden.

Prioritering af indsats i forhold til skovbevoksede fredskovspligtige arealer:

Da der i Natura 2000-området kun er én ejer med kortlagte skovnaturtyper på skovbevoksede fredskovspligtige arealer, er det ikke vurderet relevant at foretage nogen særskilt prioritering af indsatsen i fredskov.

Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper:

Rydning af uønsket opvækst:

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være brombær på overdrev eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort.

Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitatnatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

Forbedring af hydrologi:

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som kildevæld, hængesæk og rigkær. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førnélag vil ophøre og der vil opbygges nyt tørvelag.

Græsning eller høslæt:

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort.

Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om hængesæk og højmose. Der kan ikke tages slæt i den gamle del af Svinehaverne, da det vil ødelægge de fine gamle strukturer med tuer af gul engmyre og de mange store sten i jordoverfladen.

Græsning eller høslæt er et middel til at bekæmpe invasive arter som f.eks. bjørneklo og rynket rose samt problemarter som f.eks. gyvel og brombær.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskudsfordring eller ved høslæt (med fjernelse af den afslåede biomasse), vil effekten være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

Skovnaturtyper:

Skovnaturtypebevarende drift og pleje

Med den *skovnaturtypebevarende drift og pleje* beskyttes skovnaturtyperne mod gødskning, sprøjtning og yderligere afvanding. I nogle tilfælde etableres mere naturlige vandstandsforhold. Der sikres nogle af de naturmæssigt vigtige strukturer, f.eks. vedvarende skovdække, en vis andel uforstyrret jordbund, hule og døde træer. De karakteristiske træarter for skovnaturtyperne fremmes,

og invasive arter kan bekæmpes. I særlige tilfælde plejes skovnaturtyperne med gamle driftsformer såsom skovgræsning og stævning. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne.

Ny habitatnatur:

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan udvidelsen ske for at øge levestederne for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere omdriftsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

På grund af en næringsfattig og sandet jordbund og ekstensiv afgræsning forventes en relativ hurtig indvandring af overdrevsarter på arealerne, der er udlagt til udvidelse af surt overdrev.

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 241:

I tabellen er angivet områdets habitatnaturtyper på baggrund af statens kortlægning (ha).

Naturtypenr.	Naturtype	Handleplan-myndighed		I alt (ha)*
		Svendborg Kommune	Naturstyrelsen	
3150	Næringsrig sø	0,04		0,04
6210	Kalkoverdrev	0,04		0,04
6230	Surt overdrev	8,0		8,0
7140	Hængesæk	0,5		0,5
7220	Kildevæld	0,0		0,0
7230	Rigkær	0,1		0,1
9130	Bøg på muld	0,2	1,1	1,3
91E0	Elle- og askeskov	3,0		3,0

*Omfatter ikke Naturstyrelsens arealer, da Naturstyrelsen gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner.

Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig om *retningslinje 4.1*:

Arealet med surt overdrev udvides med ca. 15 ha

Arealet med rigkær udvides med i størrelsesordenen 1-3 ha

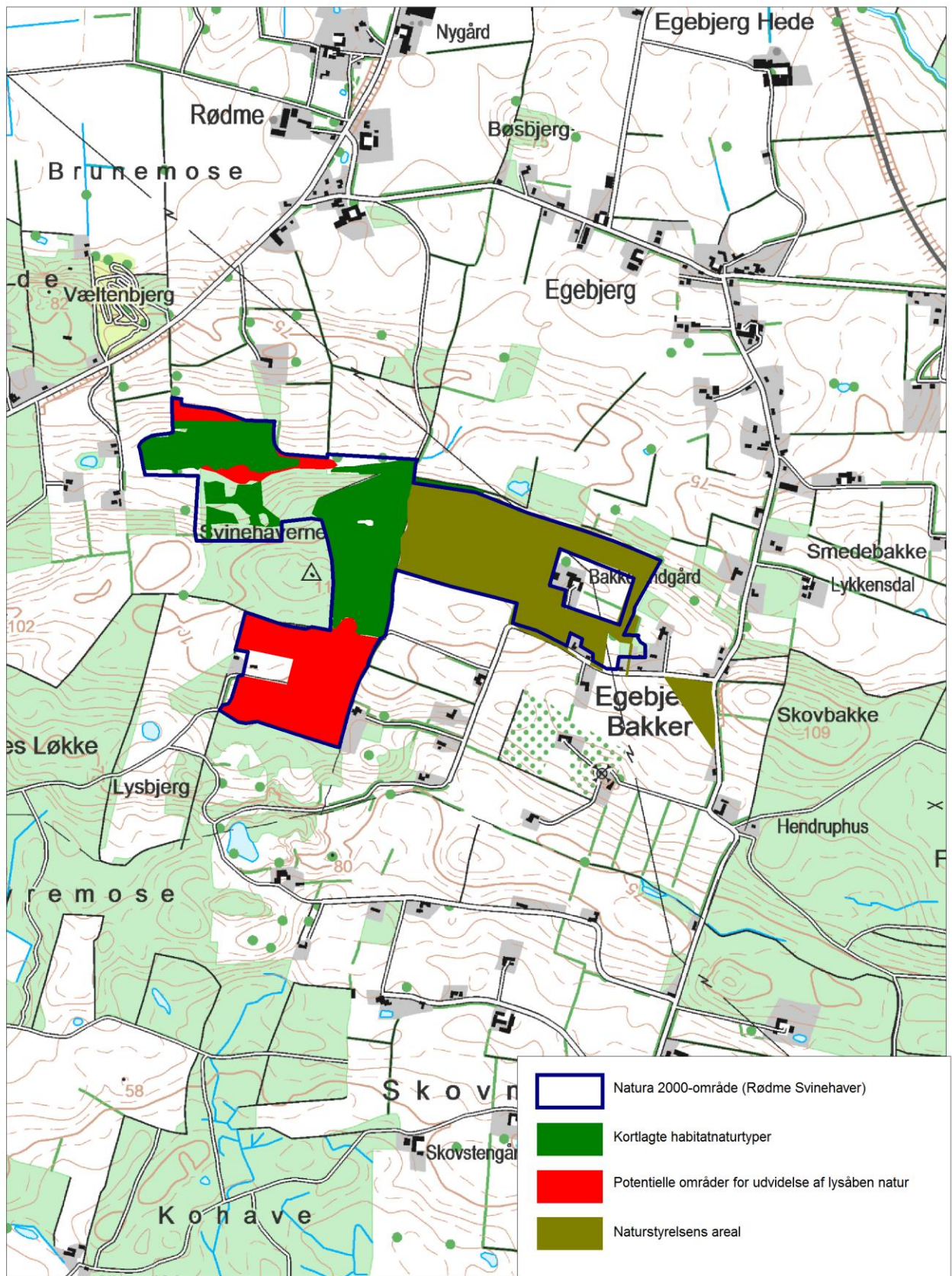
Areal med kalkoverdrev udvides hvis muligt

Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejder drifts- og plejeplan).

Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

	Handleplan-myndighed	Offentlige lodsejere	
Forventede metoder og forvaltningstiltag	Svendborg Kommune	Naturstyrelsen	Total
Udvidelse af lysåbne naturtyper:			
- Surt overdrev	7-8 ha	ca.10,5 ha	ca. 17-18 ha
- Rigkær	ca. 0,7 ha	ca. 1	ca. 2 ha
- kalkoverdrev	hvis muligt	-	hvis muligt

Bilag 3: Kortlagte habitatnaturtyper samt potentielle områder for ny lysåben habitatnatur

Bilag 4: Resumé af Naturstyrelsens drifts- og plejeplan

Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N241

Indenfor Natura 2000 området ejer Naturstyrelsen ca. 13 ha overdrev og tidligere agerjord, som ligger øst for Svinehaverne. Arealerne er udlagt til permanente græsningsarealer. I forbindelse med overdrevet er der i de lavere liggende arealer forekomst af kildevæld.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	6230	Surt overdrev	2
	7220	Kildevæld	<1
			2
Ialt			2

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

I tabel b skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Rydning af uønsket opvækst	nyt	<1
		<1
Græsning	eksisterende	2
		2

Udvidelsesmål	Forøgelse på sigt, ca. ha
Udvikling mod 6230 Surt overdrev	11
Udvikling mod 7230 Riggær	1
Ialt	12

Tabel d Planlagte udvidelser af naturtyper

Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i " Habitatbeskrivelser, årgang 2010 ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlands-strandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med Empetrum nigrum) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lynq og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lynq og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelynq) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med Rhynchosporion) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantesamfund) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret

	næringsfattige søer og vandhuller), 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter) .
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovklit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Ege-blandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190 (Stilkege-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .
Tilstandsklasse	Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvæjning af de to indeks. Der er 5 tilstandsklasser: I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand. Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR .
Gunstig bevaringsstatus	En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når: - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når: - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram.

	Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside .
Natura 2000-handleplan	Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan. I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.
Invasive arter	Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde: Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold: <ul style="list-style-type: none"> • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag: <ul style="list-style-type: none"> • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning
Urørt skov	I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner: <ul style="list-style-type: none"> • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt

Bilag 6: Miljøvurdering af handleplanen

Natura 2000-handleplanen er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (Lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Natura 2000-handleplanen har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede naturplaner. Da Natura 2000-handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er planen ikke omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Svendborg
Kommune